

Op zoek naar jonge dichters in Zuid-Afrika

een reisverslag in vragen en fragmenten

11 november 2004 8:50

Subject: Ik zoek een reisleider

Beste Alfred,

Ik kom naar Zuid-Afrika! Een scriptie over jonge Zuid-Afrikaanse dichters dient als excuus. In de tijd dat ik als redactielid bij Perdu werkte, heb ik vijf avonden georganiseerd waarop jonge/nieuwe dichters uit Nederland en Vlaanderen hun werk konden voorlezen en een 'kleine poëtica' konden declameren. *Vers van het Mes* heetten die avonden en ze waren en zijn nog steeds, onder andere redacteuren, een succes. Ik wilde jonge dichters die nog geen bundel hadden uitgebracht, maar wel al hadden gepubliceerd in literaire tijdschriften, de kans geven om van zich te laten horen. Gewoon op een ouderwetse voorleesavond zonder poespas en met stil luisterend publiek, als tegenhanger van Poetry Slams die vooral aandacht geven aan snelle en grappige, vaak makkelijke poëzie. Van Vlaanderen en Nederland heb ik inmiddels, door mijn studie, door Perdu en door het struinen in tijdschriften op zoek naar mensen die ik goed genoeg vond om uit te nodigen voor *Vers van het Mes*, wel een aardig overzicht van jonge dichters en nieuwe tendensen. Dat vond ik echter niet exotisch genoeg voor een scriptie. Tijdens mijn studie Nederlands had ik al een beetje geproefd van de Zuid-Afrikaanse letterkunde en zodoende was er ergens - op zomaar een dag - het idee om op zoek te gaan naar jonge Zuid-Afrikaanse dichters - in Zuid-Afrika natuurlijk.

Ik weet niet meer of het voor of na deze dag was, dat jij de boekwinkel van Perdu binnenkwam, en ik je hoorde vertellen over de bloemlezing *Nuwe Stemme 3* die je samen met Antjie Krog aan het samenstellen was - een selectie uit het werk van jonge Zuid-Afrikaanse dichters.

Je was niet optimistisch die dag in de boekwinkel: van de vierduizend gedichten die jij en Antjie Krog voor de bloemlezing hadden binnengekregen, had het overgrote deel een gecentreerde bladspiegel, bestond 90% uit gedichten voor

en over God en verder was alles doorspekt met romantische clichés en eindrijm. Elke vorm van experiment ontbrak en er verschenen sowieso nauwelijks debuten, zo vertelde je: 'Er heerst droogte in de Zuid-Afrikaanse poëzie.'

Jaja, dacht ik: wéér zo'n pessimist. In Nederland zijn er ook genoeg mensen die zeggen dat er alleen nog maar bagger geschreven wordt, dat de nieuwe generatie niets meer voorstelt en dat alles maar klakkeloos en zonder redactie wordt uitgegeven. En natuurlijk is dat deels waar. Er verschijnen zeker slechte debuutbundels die door meer zelfkritiek van de dichter en een goede redactie voorkomen hadden kunnen worden - en op Poetry Slams en op sommige festivals lijkt wel plaats te zijn voor iedere simpele ziel die ook maar een letter op papier weet te krijgen. Als je je alleen daar op focust, is het triest gesteld met de nieuwe Nederlandse poëzie. Maar dat is onzin, want ondertussen wordt er door organisaties als bijvoorbeeld De Wintertuin geëxperimenteerd met grensoverschrijdende projecten, zoals poëzie en mode of poëzie en beeldende kunst. Niet ter 'opleuking' van de poëzie, maar om poëzie uit te dagen, te onderzoeken en uit te rekken. Niet zelden komen daar interessante dingen uit. De onrijpe debuten ten spijt, verschijnen er ook regelmatig heel knappe debuten. Kijk bijvoorbeeld naar de bundels van een aantal jonge dichters die het laatste jaar gedebuteerd zijn: *Monarchiën* van Joep Kuiper (Meulenhoff), *Dat het zo hoorde* van Tsead Bruinja (Contact) en *Grasaap te water* van Maurice Buehler (Contact).

Waarom zou dat niet ook in Zuid-Afrika gebeuren? Een land met zo'n bewogen geschiedenis, dat moet toch wel dichters opleveren: wie zijn die dichters, waar schrijven ze over en hoe presenteren ze dat? Als ze niet op papier publiceren, dan zijn ze vast wel ergens anders te vinden. En ik hoop dat ik gelijk heb, want mijn ticket is geboekt.

Op zoek naar de nieuwe Zuid-Afrikaanse poëzie. Dat is een mooi reisdoel, vind ik. Ik ben onbevangen, slechts bewapend met opname-apparatuur en notitieblok. Ik heb begrepen dat onze vliegtuigen elkaar zo ongeveer kruisen, wanneer jij terugkeert naar Nederland. Mag ik je af en toe als reisleider gebruiken? Wil je me tegenspreken en aanvullen waar dat nodig is?

16 november 2004 20:15

Re: Ik zoek een reisleider

Hallo Tjitske,

Een prima besluit, om naar Zuid-Afrika te trekken. Ben benieuwd hoe je het daar zult vinden. Verwarrend en chaotisch waarschijnlijk, maar ook mooi en betoverend. Ik heb er niet voor niets bijna negen jaar gezeten. En ik mis het land nu al.

Benieuwd ook wat je aan poëzie zult treffen, en dan praat ik niet alleen over de Afrikaanse poëzie natuurlijk. Gus Ferguson, of Ingrid de Kok, of Sandile Dikeni. Er is veel geschreven, ondanks een bijzonder kleine lezersmarkt.

Die kleine lezersmarkt is ook direct de oorzaak, denk ik, voor de relatieve droogte in de poëzie, ook en vooral de Afrikaanse poëzie. Je ziet dat in Xhosa en Zoeloe veel meer aan slam wordt gedaan dan in Afrikaans. De Afrikaanse poëzie is toch nog vooral gericht op bundels en lezen, en in die traditie zijn de weinige lezers en dichters al dikwijls op leeftijd. Dit soort zaken is natuurlijk van grote invloed op Afrikaanse dichters en legt hen bij voorbaat al een aantal beperkingen op.

De aard van de mensen is natuurlijk ook anders dan de aard van Nederlanders. Dat is misschien een tricky verklaring en wellicht spelen er ook allerlei andere, algemene zaken mee, maar uiteindelijk speelt het wel een rol. Men heeft gewoon behoefte aan een ander soort teksten, Tonnus Oosterhoff en Astrid Lampe is voor velen hoogstens 'interessant', en voor anderen dikwijls enkel 'spielerei'.

Wat *Nuwe Stemme* betreft: dat 90% van wat je leest niet goed is, dat is niet uniek voor poëzie-inzendingen in het Afrikaans, dat zul je in alle taalgebieden aantreffen. Dat zie ik ook heel duidelijk nu ik hier bij uitgeverij Cossee ben gaan werken. Iedereen wil schrijven en beroemd worden, iedereen denkt dat hij of zij iets volkomen unieks heeft te melden, maar op de hoogte zijn van andere literatuur, clichés, oude koeien, enzovoorts - nou ho maar. Wat dat betreft is talent toch altijd schaars en specifiek, of je nu over Chinezen of Zweden praat.

Laat maar eens weten hoe het je daar bevalt, niet alleen de poëzie, maar ook de dagelijkse gang van zaken.

26 januari 2005 14:23

Subject: Die ochtend in de boekhandel

Hoi Alfred,

Deze eerste week ben ik in Stellenbosch naar boekwinkel Protea gegaan en heb gevraagd naar bundels van dichters die de afgelopen paar jaar gedebuteerd zijn. Ik kreeg inderdaad een stapeltje dat ik met één hand kon vasthouden. Ik vroeg de boekhandelaar, Louis Esterhuizen, of hij zeker wist dat dit alles was. Ja, en dat hij ook niet wist waarom het er zo weinig waren. Dit waren alleen bundels in het Afrikaans, van Engelstalige bundels wist hij niet zo veel. Weet jij eigenlijk waarom er zo weinig debuten verschijnen? Geldt hetzelfde voor Engelstalige poëzie? Licht de oorzaak van het schrale poëzie-aanbod bij uitgeverij die behoudend zijn ten opzichte van poëzie? Of wordt er gewoon niet veel geschreven?

Ik heb *Om te lewe is onnatuurlijk* van Gert Vlok Nel en *In die geheim van die dag* van Charl-Pierre Naudé gekocht. Door de bundel van Gert Vlok Nel was ik erg verrast. Ik ben geen groot fan van 'anekdotische poëzie', maar Gert Vlok Nel gebruikt anekdotes op een ironische manier, die tevens ontroerend is. Zijn stijl is lichtvoetig en pijnlijk tegelijk; daarnaast heeft hij een grappig taalgebruik, dat spreekt me aan. De bundel van Charl-Pierre Naudé kostte me meer moeite. Ik vind het meer in de richting van proza gaan en miste het ritme. Ik heb gemerkt dat er bij mij veel achtergrondinformatie en context ontbrak om de gedichten goed te kunnen begrijpen. Dat probleem speelde bij de bundel van Gert Vlok Nel ook wel een beetje en sowieso bij Zuid-Afrikaanse poëzie. Die is naar mijn idee namelijk duidelijk in de Afrikaanse cultuur, politiek en geschiedenis geworteld, minder taalgericht en minder abstract dan ik van Nederlandse poëzie gewend ben.

28 januari 2005 20:20

Re: Die ochtend in de boekhandel

Hey Tjitske,

Ja, zoals ik al zei, het valt behoorlijk tegen wat betreft de productie. Er zijn verschillende oorzaken aan te wijzen, maar helemaal je vinger erop leggen, dat lukt niet echt. Zoals ik al schreef, is de lezersmarkt bijzonder klein, ik geloof dat 1% van de totale bevolking (zo'n 44 miljoen mensen) regelmatig een boekhandel bezoekt. En regelmatig, dat is dan vier keer per jaar. Door de samenstelling van de bevolking (verschillende talen en culturen), is het voor een uitgever ook niet makkelijk om zich ergens op te richten: de diversiteit is een uitdaging maar ook een obstakel. Verder wordt er nu eenmaal niet zoveel gelezen. Niet alleen door analfabetisme, maar ook, tja, wellicht door het klimaat, hoor je dan. Zuid-Afrikanen gaan graag naar buiten, d'r op uit. En de Amerikaanse populaire cultuur staat hoog in het vaandel, dus is het culturele leven misschien wat oppervlakkiger - en dan is zo'n saaie bedoening als het lezen van een boek gewoon niet zo populair. Ik denk ook dat de gemiddelde Zuid-Afrikaan minder tijd heeft - en minder luxe. Beide voorwaarden voor het laten gedijen van een leescultuur. Veel Zuid-Afrikanen moeten keihard werken om het hoofd boven water te houden, en dan schiet lezen er wel eens bij in.

Daaraan zie je ook direct dat lezen en schrijven twee verschillende dingen zijn: immers, bij *Nuwe Stemme* hebben we gezien dat er misschien niet veel gelezen wordt, geschréven wordt er bijzonder veel. Het leven is zwaar en vol en de gevoelens moeten op papier. Dan is er misschien wat minder ruimte of behoefte aan experiment.

De Afrikaanstalige lezersmarkt is het sterkst; de literatuur die daar uit voortkomt is dan ook dikwijls erg goed: er is een hele context van literaire traditie, kritieken, polemieken. De Engelstalige poëzie is al minder *in the picture*, en wat de andere talen betreft: daar wordt wel in geschreven, maar nauwelijks in gepubliceerd, omdat die lezersmarkt gewoon tèn klein is - economische status, analfabetisme. Het helpt ook niet dat in veel boekwinkels zo weinig keus is aan poëzie. Een winkel als Protea in

Stellenbosch is toch wel een uitzondering.

Blij dat je Gert Vlok Nel en Charl-Pierre Naudé te pakken hebt gekregen. Gert is al een soort mythe, geloof ik. Op gebied van nieuwe poëzie van zijn hand hoor je helaas niets meer. Ik ken hem wel een beetje - ik geloof dat hij op dit moment nogal met van alles en nog wat aan het worstelen is. Een ontzettend aardige en bescheiden jongen, die nu eigenlijk vooral optreedt als troubadour, met prachtige liedjes. Hij zei me eens dat poëzie schrijven 'niks gedaan is' als je 33 bent geweest. Misschien zit hij vast.

Zelf ben ik erg dol op de nieuwe van Charl-Pierre, het is in de context van de Zuid-Afrikaanse poëzie ook vernieuwend werk: geen klank, prozagedichten, lang, filosofisch, je leest dat niet dikwijls. En prachtige metaforiek. Het is poëzie die niet navelstaarderig is en sterk maatschappelijk geëngageerd, maar op een andere wijze dan de poëzie van Antjie Krog bijvoorbeeld. Ik lees die bundel keer op keer, ik word er momenteel sterk door beïnvloed.

Geniet van de mooie poëzie en muziek, en doe de groeten aan Louis als je 'm ziet!

11 februari 2005 22:15

Subject: Waar zijn de polemieken?

Ha Alfred,

Ik stel me voor dat jij nu in Amsterdam of Leiderdorp op een zolderkamer zit, met whisky, want dat is de drank voor echte brieven-schrijvers, zei je me aan de telefoon. Ik zit nu op mijn balkon en het is een hele hete dag. De zon valt precies in mijn glas wijn, dat nu een beetje schittert, alsof het een foto uit een reisbrochure imiteert. Van de docente van de wijncursus die ik volg (voor een studiepoint ook nog!), heb ik geleerd dat je de kleur van wijn zorgvuldig moet beschrijven in van die idiote bewoordingen. Ik ben er niet goed in, ik kom alleen op 'ochtendplas', 'zon die aan het eind van de dag op mijn witte muur valt' en 'pas gemaaid lentegras in het Vondelpark'. Best inspirerend eigenlijk, wijn.

Vandaag zag ik op Litnet dat er een wedstrijd is uitgeschreven rond gedichten over wijn. Dat vindt ik wel een goed idee. Zouden ze die gedichten dan ook op wijnflessen plakken? Interessante site trouwens, Litnet. Ik zie dat er elke dag een hele lading ingezonden brieven binnenkomt over uiteenlopende onderwerpen. Wat goed zeg, zoveel levendige discussies over literatuur! Een paar maanden geleden vond er op Litnet ook een 'webcongres' plaats over jonge Zuid-Afrikaanse schrijvers. Zoals veel op Litnet, was ook dat vooral gefocust op proza, wat ik jammer vond. Waar vindt hier eigenlijk de discussie over poëzie plaats? Zijn er polemieken en zoja, waar verschijnen die in?

15 februari 2005 13:46

Re: Waar zijn de polemieken?

Hey Tjitske,

Ja, die wijn, die heeft wat. Wat dat betreft zit je goed daar. Heb je al van Tassenberg gehoord, ook wel 'Tassies' genaamd? De goedkoopste wijn, gemaakt van allerlei restjes die bij elkaar zijn gegoooid. Smaakt uitstekend en kost je niets. Er is hier juist een nieuwe film uit van de regisseur van *About Schmidt*, *Sideways* genoemd. Over twee vrienden die nog een keer, voor een van de twee gaat trouwen, met een auto de hort op gaan en een wijntour maken door de vs. Erg goede film, ook en film over wijn en de liefde voor wijn. Dat zo'n fles eigenlijk als het leven is; geen enkele dag is de smaak precies hetzelfde. Maak je 'm vandaag open, dan zal-ie toch een fractie anders smaken dan de volgende dag. Litnet is een mooi initiatief, ik heb het vanaf de conceptie kunnen volgen. Nu is het met gemak het grootste en bekendste forum voor politiek, cultuur en kunst in Afrikaans, maar het begon heel klein, als een idee van mijn collega op de Universiteit van Kaapstad, de schrijver Etienne van Heerden. Het begon met poëzie, proza, maar ondertussen is het één grote marktplaats, waar vooral de brievenrubriek erg populair is. Het is nauwelijks allemaal nog bij te houden, zoveel gebeurt daar.

Op het gebied van literatuur wordt echter niet veel gestreden, en zeker niet over poëzie. Wel over politiek en

over culturele zaken, zoals de vraag of Steve Hofmeyer (een soort Marco Borsato) al dan niet een te grote bek heeft. Of zijn muziek niet te oppervlakkig is. Het kan weken duren voor zo'n discussie gaat liggen.

In de Afrikaanse krant was een tijd terug nog wéken lang een discussie aan de gang over een vrouw die haar man (een dominee) had verteld dat de kerktoren van het dorp moest worden afgebroken - ze had een visioen gehad, en dat visioen zei haar dat de toren één groot fallussymbool was. Het zogenaamde 'Toren-debat': ben ik nog door Gert Vlok Nel over ingelicht.

Tja, ieder vogeltje zingt zoals 'ie gebekt is.

21 februari 16:59

Subject: Zijn er nog meer Gert Vlok Nellen?

Hallo Alfred,

Ik doe niet mee aan die verering van Gert Vlok Nel, dacht ik voordat ik naar Zuid-Afrika vertrok. Jij was niet de enige die me had gezegd dat er sinds het debuut *Om te Lewe is onnatuurlijk* van Gert Vlok Nel in 1993 geen interessante dichtbundel meer was verschenen in Zuid-Afrika. Dat moest ik nog zien...

Zondagavond trad Gert Vlok Nel op, hier in de Belgium Beer Pub in Stellenbosch. Dit was mijn eerste poëzie-avond in Zuid-Afrika en het was even alsof ik in Perdu was. Voordat Vlok Nel zelf het podium opkwam, lazen drie dichters voor en speelde de band Bachus Nel. Na twee uur kwam Vlok Nel zelf op het podium. Het was prachtig om zijn status als cultfiguur van dichtbij te beschouwen. Een trouwe fan vertelde me dat Vlok Nel weinig meer optreedt, omdat hij publiciteit schuwt. "He Gertjie", schreeuwde hij toen Vlok Nel het podium opkwam. En na het eerste (liefdes)liedje: "Ben je verliefd, Gertjie?" Gertjie zong vier liedjes, murmelde wat onverstaanbaars en verliet het podium weer. Ik ben verkocht. Vandaag heb ik zijn tweede bundel, of misschien kun je het zo niet noemen, *Om Beaufort-Wes se Beautiful Woorde Te Verlaat* (1999), gekocht. Daarin staan rare verhaaltjes, foto's, liedjes en gedichten. Ik heb de cd er ook bij gekocht. Prachtig!

Er traden nog meer plaatselijke dichters op deze avond en een heel aantal speelde gitaar bij gedichten. Wat grappig dacht ik, dat zie je in Nederland niet zo veel, de scheiding tussen dichters en muzikanten is in Nederland strikter. Als je er tussenin zit, heet je 'singer-songwriter', maar niet 'dichter'. Ena Janssen zei al eens dat de poëzie in Zuid-Afrika zich naar de muziek verplaatst heeft. Ken je nog meer: zijn er nog meer Gert Vlok Nellen?

23 februari 2005 10:09

Re: Zijn er nog meer Gert Vlok Nellen?

Hallo Tjitske,

Ja, zo'n optreden moet je een keer gezien hebben denk ik. Erg mooi, en zeer authentiek, geen enkel vertoon.

Ik denk wel dat ik, als het gaat om goede poëzie van de afgelopen jaren, Henning J. Pieterse en Charl-Pierre Naudé genoemd heb, dat weet ik wel zeker.

De muziek bloeit als nooit tevoren. Bij een literair festival dat ik mee heb helpen organiseren was muziek ook een belangrijke component. Het verhalende en het muzikale zijn natuurlijk in de orale traditie sterk met elkaar verbonden, en het Afrikaans begint dat nu op te pikken. Het heeft misschien ook wel te maken met het stigma dat kleeft aan veel oude, stoffige dichters die er nu in de Afrikaanse poëzie rondlopen. Zeer behoudzuchtig: *schon da gewesen*. Iets anders dan al die jonge honden hier in Nederland: Stitou, Barnas, Peeters, Boog, Janssen, Nasr, Harmens, Tuinman, nou ja, noem maar op. Dat heeft dan toch een andere uitstraling op het publiek.

En de uitstraling van de Afrikaanse muziek is heel sterk momenteel. Dat was zij al vanaf de jaren '80 met een groep vrijgevochten artiesten die onder de naam die 'Voëlvrye Toer' het land doortrok en protesteerde tegen de verstarring. Met gevestigde namen als Koos Kombuis en de overleden Johannes Kerkorrel. Nu is dat overgenomen door een hele nieuwe stoet namen, waarvan Karen Zoid de voorloper is, maar ook een punkband als Fokofpolisiekar en een zanger in de traditie van Koos du Plessis als Jan Blohm. Dat heeft uitstraling, dat trekt jongere mensen. Het is dus ook wel

de schuld van de poëzie zelf - en de angst of onkunde bij redacteuren - om het stijve te laten varen en de jonge dichters, met een ander geluid, een kans te geven.

Maar ja, dingen lopen zoals ze lopen hè.

25 februari 2005 0:08

Subject: Geloof jij in een school voor schrijvers?

Dag Alfred,

Ik was op Litnet om te kijken of er nieuwe gedichten geplaatst waren. Er is een link naar gedichten in Afrikaans, Engels, Xhosa en Zoeloe, maar er zijn al een tijdje geen nieuwe gedichten meer geplaatst. Daarentegen wel veel nieuwe verhalen, onder andere in de schrijfworkshop, waar steeds twee schrijvers commentaar leveren op verhalen van aspirant-schrijvers. Ik vind het opmerkelijk dat er in Zuid-Afrika zo veel schrijfworkshops zijn. Is er soms een soort overheidsbeleid om nieuwe schrijvers te produceren ofzo? Hier aan de Universiteit van Stellenbosch kan je zelfs een Masteropleiding in *Creative Writing* volgen, onder begeleiding van Marlene van Niekerk. Ik heb daar een beetje gemengde ideeën over. Hoe kan je een roman leren schrijven een wetenschappelijke opleiding noemen? En is het niet wat geforceerd om op die manier jonge schrijvers te 'kweken'? Ik heb begrepen dat het idee van zo'n schrijfcursus al best oud is en onder de dichter Opperman, ergens in de jaren '70 ontstaan is. Weet jij daar meer van? Geloof jij überhaupt in schrijfcursussen?

26 februari 2005 21:28

Re: Geloof jij in een school voor schrijvers?

Hey Tjitske,

Tja, schrijfcursussen. Ik heb wel zoiets gedaan bij Joan Hambidge, een dichteres bij ons en een collega van de Universiteit van Kaapstad bij de vakgroep Afrikaans & Nederlands. Wel wat tips opgedaan. Het kan best verrijkend zijn, de begeleiding van een 'deskundige', een bekende en gewaardeerde schrijver. Het kan alleen al inspirerend

staple

werken, en schrijven is ook voor een groot deel vakmanschap - en dat vakmanschap, dat kun je jezelf (laten) bijbrengen. Talent blijft natuurlijk een ander verhaal.

Ach, hier in Nederland heb je er ook tal van, en in Amerika ook. Hoeveel daar doorbreken en de nieuwe Reve of Grunberg worden? Zeldzaam, maar het kan nooit kwaad, zoals een cursus kaasmaken ook nooit kwaad kan.

Het is natuurlijk ook om studenten te trekken, zo zie je dat veel universiteiten aan Nieuwe Media beginnen te doen - zo lok je tenminste nog wat volk, alleen met Shakespeare werkt dat haast niet meer.

Ik ben moe, het is niet niks, die omschakeling naar Nederland, na zo'n lange tijd. De agitatie in de Randstad, de kou. De eenzaamheid ook. Ik hoop dat ik hier goed aan heb gedaan.

28 februari 17:38

Subject: Waar zijn de literaire tijdschriften?

Hej Alfred,

Ik ben op zoek gegaan naar Zuid-Afrikaanse literaire tijdschriften. In Nederland is dat toch volgens mij (maar ik weet dat er mensen zijn die dit een ouderwets idee vinden) nog steeds de plek waar jonge dichters zich het eerst manifesteren, in ieder geval de interessante. In de boekhandel en de bibliotheek kon ik weinig vinden, wel wat gestencilde blaadjes, bijvoorbeeld *Ons Klijntji*. Daarin stonden wel wat aardige dingen en het is duidelijk met humor en liefde gemaakt. Ik heb begrepen dat er in de jaren '80 veel 'little magazines' waren. Weet jij daar meer van, waar zijn die tijdschriften gebleven? Zijn hier geen geïnstitutionaliseerde tijdschriften, zoals in Nederland bijvoorbeeld sommige uitgeverijen hun eigen tijdschrift hebben? En als jonge dichters niet in tijdschriften publiceren, waarin dan wel? Op internet? Hoe komen uitgeverijen in aanraking met nieuwe dichters en hoe kwamen jullie voor *Nuwe Stemme* aan kopij?

1 maart 2005 12:16

Re: Waar zijn de literaire tijdschriften?

Hallo Tjitske,

Ook de traditie van tijdschriften hoort bij een gevestigde literaire cultuur. En die is er niet echt. *Tydskrif vir Letterkunde* heb je wel, maar zoiets als *Raster*, *De Revisor* of *Tirade* niet. Te weinig geld, te weinig initiatief, te weinig belangstelling. Vandaar dat het goed is dat er zoiets is als Litnet. Little magazines zijn er nog steeds heel wat, je moet alleen goed zoeken. Jonge dichters publiceren in zulke tijdschriften, of op internet, of niet. Een probleem dus. Al zijn er wel veel open mike-avonden, waar ze kunnen voordragen.

Wil je veel nieuwe manuscripten binnenhalen, zoals wij voor *Nuwe Stemme*, zul je dus veel moeten doen: radio inschakelen, adverteren via kranten en internet, bibliotheken, universiteiten. Het is wel gelukt, we hebben een record aantal inzendingen binnengekregen. Veel leeswerk, maar ook de moeite waard.

5 maart 2005 18:01

Subject: Hoe is dat zo gekomen, die Bekgevegte?

Hoi Alfred,

'Kom eens kijken op een Bekgeveg', zei Louis Esterhuizen die ik laatst in boekhandel Protea om debuutbundels vroeg. 'Die organiseer ik sinds een aantal jaar en daar vind je wel jonge dichters. Het lijkt op Poetry Slams bij jullie in Nederland, maar dan anders.'

Zo kwam ik op een zaterdagmiddag in een duister café in Stellenbosch terecht waar op een knullig podium twee teams van elk twee dichters tegen elkaar streden. In dit geval ging het om het team van Louis Esterhuizen en Charl-Pierre Naudé tegen Ronel Nel en Pieter Henning. In ronde een moest het publiek de dichters een thema voorleggen, zodat zij aan de hand van dat thema gedichten uit hun bundels kunnen uitzoeken. Het publiek gaf vervolgens cijfers. In ronde twee kregen de dichters weer een thema, maar dit keer moesten ze in tien minuten live een gedicht schrijven. Weer gaf het

-----page 11 and 12-----

-----ISSN:1574-9444-----

-----20-05-2005-----

-----Kier21-----

-----fold here-----

-----'Op zoek naar jonge dichters in Zuid-Afrika'-----

-----Alfred Schaffer en Tjitske Mussche-----

publiek cijfers, die door een bevallige assistente werden opgeteld. Ik weet niet meer wie er wonnen.

Bekgevegte hebben inderdaad verdacht veel van Poetry Slams weg en ik draai er niet om heen: ik ben ook al geen fan van Poetry Slams. In Nederland vinden mensen je dan meteen elitair, ouderwets en arrogant, maar ik blijf erbij dat Poetry Slam een overschat modeverschijnsel is. Ik heb niets tegen het oorspronkelijke idee achter Poetry Slams, namelijk om poëzie te combineren met muziek en beeld en om met nieuwe mogelijkheden van voordragen te experimenteren en zo poëzie wat 'spannender' te maken. In de praktijk treden op Poetry Slams echter toch vooral dichters op die een slecht gedicht voordragen op een gewone manier. Weinig spannend dus.

En zo was het ook met dat Bekgeveg. Er zaten hier en daar wel redelijke gedichten bij, maar die had ik dan liever gewoon horen voorlezen. Deze gedichten leenden zich helemaal niet voor zo'n show. Daarbij hing hier een sfeer van vergane glorie, alsof die Bekgevegte ooit allemaal veel spannender waren.

Weet jij meer over het ontstaan ervan? Zijn er meer van dit soort Poetry Slam-achtige dingen in Zuid-Afrika? Wat gebeurt er in grote steden als Kaapstad of Johannesburg op dit gebied?

6 maart 2005 15: 29

Re: Hoe is dat zo gekomen, die Bekgevegte?

Ha die Tjitske,
Nee, ik ben ook niet zo gek op die slams, een hype is het wel, vooral hier in Nederland. En er komt veel opgeklopte lucht uit, en veel slechte tekst. Een jongen als Erik Jan Harmens vindt dan ook dat hij daar niets mee te maken heeft, zijn werk staat daar oneindig ver boven.

Het is vooral interessant voor de deelnemers, heb ik het idee. Ik vind een mooie voordracht (al ben ik een slecht poëzieluisteraar), van Antjie Krog, Hettinga, Claus of noem maar op (die opnames van Lucebert!), oneindig veel boeiender dan dat hele slam-gedoe. Natuurlijk zijn veel 'gewone' voordrachten saai, maar veel zogenaamd flitsende

slamoptredens zijn dat ook, en je krijgt nog slechte teksten je oren binnengeslingerd ook.

In Kaapstad en Johannesburg wordt wel veel in cafés opgetreden, veel zogenaamde *stand-up poetry*. Daar zit toch wel vaak iets moois bij, al is het op papier niet altijd even interessant, maar het komt vaak wel recht uit het hart, en dat is weer iets dat je hier in Nederland niet tegenkomt. Bij dat Tradewindsfestival gingen we ook met de groep dichters de *townships* in, om op verschillende plekken op te treden samen met mensen uit de plaatselijke gemeenschap. Meestal geen goede poëzie, maar na twee bezoeken liep ik huilend naar buiten: die warmte, die ellende, dat enthousiasme, en dat alles in gedichten verpakt: gedichten over gokken, bier drinken, verkrachting. Dan denk je ook weer, wat ben je ver van jezelf af gaan staan; dít is waar het om gaat.

12 maart 2005 16: 24

Subject: Waar is de Xhosa-poëzie?

Hai Alfred,

Ik heb steeds meer het gevoel dat ik mijn reisdoel onderschat heb, de nieuwe Zuid-Afrikaanse poëzie blijkt te complex, alleen al qua taal. Afrikaans, Engels, Xhosa en dan nog tientallen andere inheemse talen, hoe krijg ik ooit een overzichtelijk beeld? Het is trouwens hetzelfde soort gevoel dat me inmiddels bij het land Zuid-Afrika bekruipt: hoe construeer ik uit zo'n samenraapsel van uitersten, van zulke extreme welvaartverschillen, zulke voor mij extreme rassen- en cultuurscheiding, de Zuid-Afrikaanse cultuur? Er lijken wel honderd Zuid-Afrika's te bestaan en ze duizelen voor mijn ogen. Het is geen liefde op het eerste gezicht tussen mij en Zuid-Afrika, ik snap niets van dit land, ik verlang naar eenvoudig besneeuwd Amsterdam.

Wat goed dat jullie met poëzie de townships ingingen! Ik ben vandaag voor het eerst in een township geweest, hier tien minuten vandaan. Vanaf volgende week ga ik daar een keer in de week lesgeven op een basisschool. Het was nogal confronterend om te zien, Novib-plaatjes, maar dan in het echt. Wat voel ik me afschuwelijk wit en rijk en wat is

ouwehoeren over poëzie nu ineens onwerkelijk en decadent.

Dapper ben ik begonnen aan een cursus Xhosa, maar ik kan alleen Miriam Makeeba's *Kliksong* nog maar meeklikken en ondertussen nog geen gedicht begrijpen. Sowieso heb ik nog maar weinig Xhosa-gedichten ontdekt. Weet jij waar ik die vind? En waar is de poëzie in Zoeloe en andere inheemse talen? Mijn docent vertelde dat poëzie in de Xhosa-cultuur nog steeds voornamelijk oraal gebezigd wordt, als onderdeel van rituelen bij bijzondere gebeurtenissen. Nelson Mandela had een eigen dichter die gedichten voordroeg bij belangrijke gebeurtenissen en ook Mbeki schijnt er een te hebben. Maar Xhosa-poëzie gepubliceerd als bundel, komt niet zo vaak voor volgens mijn docent. Haar broer had wel een bundel geschreven en ze beloofde me dat ze die zou meenemen en daarbij zijn emailadres. Toen ik er weken later weer naar vroeg vertelde ze dat hij was overleden en dat ze de volgende dag naar de Oost-Kaap zou vertrekken voor de begrafenis.

Laatst reed ik langs een begraafplaats bij een township aan de rand van Port Elizabeth. Er stonden wel tien grote touringcars geparkeerd, en her en der over het veld verspreid stonden groepjes mensen bij een kist, allemaal met een gekleurde paraplu boven hun hoofd, tegen de zon. Ik dacht even dat er in de Xhosa-cultuur op één bepaalde dag in de week begraven wordt, maar het schijnt de overgang naar de herfst te zijn die veel mensen, vooral aids-patiënten nekt - soms wel tien per dag uit één township. Ik durfde niet aan mijn docente te vragen of ik mee mocht naar de begrafenis van haar broer, om te luisteren of er ook poëzie was.

14 maart 2005 08:58

Re: Waar is de Xhosa-poëzie?

Hallo Tjitske,

Ja, dát is Zuid-Afrika. Hoe langer je er bent, hoe minder zicht op de zaak, hoe meer de dingen gaan duizelen. De zaak is vele malen urgenter dan je ooit in de poëzie zult aantreffen. Vandaar dat veel mensen die hele kunsttak ook als verneukeratief zien, wat heb je eraan, wat snijdt het

voor hout?

Voor Xhosa-bundels kun je wel in een paar boekwinkels terecht, maar veel zul je niet vinden. Voor wie moet het gedrukt worden? Nauwelijks iemand die het zal lezen. Op internet zul je wel wat kunnen vinden, en verder in Die Nasionale Biblioteek in Kaapstad, en bij de African Studies en Languages-vakgroepen op de Universiteit van Kaapstad en West Kaapland.

Poëzie hoeft ook niet altijd opgeschreven te worden natuurlijk, dat idee hebben wij nu eenmaal in het Westen. Mandela en Mbeki hebben allebei een "imbongi", maar kunnen zelf ook dichten en een prijslied maken, dat hebben ze bij verscheidene gebeurtenissen laten zien. Veel Afrikaanse culturen hebben het doorvertellen van verhalen als traditie, dan schrijf je niets op, of ga je je asociaal afzonderen met een boekje, maar vertel je, praat je, communiceer je. Op begrafenissen of feesten zie je dat telkens weer: verhalen van generaties oud die worden doorverteld en doorverteld. Vandaar dat de crisis ook zo groot is: veel (zwarte) jongeren van nu hebben niets meer met die traditie nu ze in aanraking komen met R&B en rap, maar er komt ook niets voor in de plaats, dus krijg je een surrogaat-cultuur die gebaseerd is op vlakke echo's uit de populaire en nietszeggende Amerikaanse jongerencultuur. En hoe dat wordt bijgesteld...

24 maart 2005 12:46

Subject: Waarom ligt Nuwe Stemme 3 tussen de bestsellers?

Dag Alfred,

Vandaag zag ik in de winkel een grote stapel *Nuwe Stemme* liggen. Wat ziet het er mooi uit! Ik vond het opvallend dat de bundel zo prominent tussen de bestsellers tentoongesteld stond. Dat zul je in Nederland zelden tegenkomen. Waar ligt dat aan, de kleine gemeenschap die Afrikaanse literatuur leest? Of soms meer aandacht en interesse voor poëzie? Ik heb een exemplaar gekocht en hoop je dinsdag in Oudtshoorn te treffen op de presentatie. Sowieso ben ik wel benieuwd naar het Klein Karoo Nationaal Kunstenfestival. Wat moet ik me daarbij voorstellen?

24 maart 2005 17:56

Re: Waarom ligt Nuwe Stemme 3 tussen de bestsellers?

Hallo Tjitske,

Ja, mooi hê. Antjie en ik zijn wel behoorlijk trots. Ik denk dat het er zo prominent bij ligt omdat het van tevoren veel aandacht heeft gekregen. En ook verschijnt er zo veel minder dan in Nederland, dat het sneller opvalt. Er verschijnen misschien maar vier belangrijke titels per jaar.

Wat Oudtshoorn betreft: ik was er nog nooit, heb er altijd zo'n blanke-Afrikaner-bijmaak bij gehad, zodat ik me nog nooit geroepen voelde om te gaan. Maar vrienden van mij gaan ook, dus het wordt een mooi weerzien, dat weet ik wel.

1 april 2005 23:45

Subject: Zie jij jezelf als vroedvrouw?

Hej Alfred,

Wat een leuke avond rond *Nuwe Stemme* in Oudtshoorn! Eindelijk een fijne, ouderwetse voorleesavond. Leuk om te zien dat ook hier de muziek een belangrijk aandeel had, de muziek van Jan Blohm vond ik erg goed.

Voor de discussie die 's middags op het programma stond, met jou en Antjie Krog en iemand van een uitgeverij, was ik net te laat, omdat ik mijn reisgenoten niet van hun struisvogel af kreeg. Ik ving nog net op dat jij en Antjie Krog vonden dat uitgeverij te weinig oog hadden voor wat er gebeurt onder jonge dichters. Krog vond dat uitgeverijen ook andere mogelijkheden moesten aanwenden om poëzie uit te geven, cd-roms et cetera, zoals in Nederland. Slams, hiphop en dergelijke moeten volgens haar beter geaccommodeerd worden. 'Uitgeverijen hebben geen vroedvrouwen meer', zei ze. Dat vond ik wel mooi gezegd. Natuurlijk verdedigden de uitgeverijen zich met het argument dat zij niet de enige verantwoordelijke waren voor de schaarste. Zinnige vraag vond ik ook of het mogelijk zou zijn om een *Nuwe Stemme* samen te stellen van dichters die in Xhosa schrijven, of in Zoeloe. Maar waarom niet een hele dikke *Nuwe Stemme* met jonge poëzie in alle talen van Zuid-Afrika? Zie jij dat ooit gebeuren?

De bundel zelf vond ik erg wisselvallig. Er staan een paar goede gedichten in, bijvoorbeeld van Gerard Rasch, Erns Grundling, Loftus Marais en Jasper van Zyl. Maar verder stonden er ook wel heel veel gedichten waarvan ik niet zo enthousiast werd. Jullie houden het door de kritische inleiding wel goed bijeen. Het is interessant om te zien hoe de onderwerpen verschillen van jonge Nederlandse en Vlaamse dichters. Over God en de Nederlandse taal zul je hen niet snel zien schrijven. Meer anekdotes ook bij de Zuid-Afrikanen, minder taalgericht, minder beelden en meer gebruik van dialogen.

Het was mooi om te zien hoe jij en Antjie Krog zich na de presentatie om de dichters bekommerde. Ik begreep dat er eerder een soort workshops had plaatsgevonden en dat de dichters elkaar al ontmoet hadden. Zie jij jezelf een vroedvrouw van de jonge Afrikaanse dichters? Voel jij je als halve Zuid-Afrikaan überhaupt verantwoordelijk om iets aan 'de droogte' te doen?

Ondertussen wordt het hier herfst en bij jullie lente. Ik hou wel van die overgangen. Het Zuid-Afrikaanse leven begint te wennen (zelfs de hekken voor de huizen en de tralies voor de ramen en deuren) en meer en meer te plezieren. Ik begin te begrijpen hoe je het hier zo lang uit hebt kunnen houden. Hopelijk doet de lente je goed, daar in het verre Noorden. Hou je taai!

6 april 2005 19:08

Re: Zie jij jezelf als vroedvrouw?

Hallo Tjitske,

Het was leuk om je te zien, jammer dat het zo druk was dat ik eigenlijk nauwelijks tijd had om te praten. Ik vond het zelf ook erg geslaagd, en zelfs Oudtshoorn viel wel mee, al zul je me daar niet vaak meer zien. Je voelt je toch wat ongemakkelijk, tussen al die conservatieve blanken met hun T-shirts 'Praat Afrikaans of hou jou bek'. Ik weet ook dat de niet-blanke dichters Illona Edwards, Kiwidore Fillis en Ronelda S Kamfer zich niet helemaal op hun gemak voelde, daar rondlopend. Maar Blohm was geweldig, en de avond geslaagd.

staple

Je moet de bundel echt binnen een context zien, alhoewel er sowieso nog veel goede dichters in staan. Neem nou Thérèse Bartman, Eckhard Cloete of Danie Marais. Die gaan ook nog zelf publiceren. Maar die context is wel belangrijk: wij wilden juist de verstarring opbreken met deze bundel, dus hebben we ook op thematiek gekozen, niet alleen op uitvoering. En wilden we verschillende Afrikaanse gemeenschappen bij elkaar brengen. Voornaamste doel moest zijn dat de betreffende dichter binnen de context van de Afrikaanse poëzie iets nieuws te melden had. Er waren bijvoorbeeld best een paar manuscripten bij die over het landschap gingen, maar dat hebben we al zo uitgebreid gehad, dat soort gedichten komt ook zonder ons wel aan bod.

Ik voel me geen vrouw, maar een voedvrouw misschien toch wel, en ik zou graag in de toekomst weer mijn steentje bijdragen. Over zo'n afstand is dat echter wel erg moeilijk. Ik doe het dus maar als beginnende voedvrouw bij Uitgeverij Cossee, hier in Amsterdam. Hopelijk heb ik binnenkort een huis, zijn mijn spullen eindelijk op te halen in de haven van Rotterdam en wen ik aan het leven hier - dan kan het kraamverzorgen beginnen.

Heel veel succes met alles wat je doet en nog gaat doen, en tot de volgende keer!

-----Kiez21-----20-05-2005-----ISSN:1574-9444-----page 19 and 20-----
-----fold here-----

-----Alfred Schaffer en Tjitske Mussche-----'Op zoek naar jonge dichters in Zuid-Afrika'-----